

LA REGIONALITZACIÓ DE LA TELEVISIÓ A EUROPA. SITUACIÓ ALS DOTZE ESTATS DE LA UNIÓ EUROPEA

*Resum dels informes realitzats pels corresponents
del grup EURORETV,
elaborat per Carmelo Garitaonandía i Bernat López*

Introducció

El procés de regionalització de la televisió s'inicià a molts estats europeus al final de la dècada dels seixanta i principi dels setanta, amb l'excepció d'alguns països on la descentralització fou més primerenca i, fins i tot, fundacional, com és el cas de la República Federal Alemanya. A les reformes descentralitzadores en l'estructura políticoterritorial dels estats va seguir, en general, un procés similar de descentralització dels ens estatals de ràdio-televisió i/o de creació de canals pròpiament regionals. El procés es consolidà i es generalitzà a la dècada dels vuitanta, de tal manera que en l'actualitat CIRCOM Regional, la cooperativa europea de les televisions regionals, agrupa gairebé tres-centes estacions. No obstant, el panorama europeu és força diversificat, ja que cada estat ha seguit les seves pròpies pautes de descentralització televisiva. Per tal de donar una visió general i sintètica de la situació actual de la televisió a les regions dels estats comunitaris, hem adjunta a continuació els resums dels informes monogràfics elaborats pels corresponents d'EURORETV per a cada un dels països en qüestió.

Alemanya¹

La televisió pública a Alemanya s'estructura a partir d'onze organismes regionals de ràdio-televisió dels *länder*² (estats federats) agrupats a l'ARD (Arbeitsgemeins-

¹ Resum de l'informe sobre televisió i regions a Alemanya, realitzat per Hans Kleinsteuber i Barbara Thomaß. Vegeu el capítol corresponent a Moragas, M. i C. Garitaonandía: *Television and the Regions of the European Union*. Londres: John Libbey, en premsa.

² Norddeutscher Rundfunk (NDR), Radio Bremen (RB), Sender Freies Berlin (SFB), Westdeutscher Rundfunk (WDR), Hessischer Rundfunk (HR), Saarländischer Rundfunk (SR), Süddeutscher Rundfunk

chaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten Deutschlands), que s'encarrega del primer canal de televisió i d'un canal via satèl·lit (Eins Plus), i un organisme televisiu de dret públic de caràcter federal, la ZDF (Zweites Deutsches Fernsehen)³, que s'encarrega de la producció del segon canal de televisió.

Amb anterioritat a la unificació alemanya funcionaven a l'ex RFA nou estacions de ràdio-televisió regionals, corresponents als onze *länder* de l'antiga República Federal. En alguns casos diversos *länder* van acordar formar una sola corporació (com és el cas de la NDR, que cobreix els *länder* d'Hamburg, Schleswig-Holstein i Baixa Saxònia, als quals s'afegí, després de la unificació, Mecklenburg-Pomerània). Amb la integració de l'ex Alemanya de l'Est s'han incorporat cinc nous *länder*, si bé no hi ha un organisme ràdio-televisiu per a cada un. Tres *länder* de l'est, governats per la CDU, crearen la Mitteldeutscher Rundfunk (MDR), que forma part de l'ARD i contribueix a la seva programació nacional. A més, s'encarrega de realitzar una programació especial de televisió en desconexió per a cada *land*, i una en conjunt per als tres (MDR 3). El *land* de Brandenburg, governat pel SPD, creà l'ORB, que també forma part de l'ARD i emet una programació completa per al seu territori (ORB 3).

Aquestes estacions tenen la forma d'organismes de dret públic regionals amb independència jurídica, econòmica i de programació. A més, les instal·lacions dels estudis i la infraestructura d'emissió són propietat dels esmentats organismes regionals, cosa que els garanteix també la seva independència tècnica.

Les televisions regionals dels *länder* produeixen conjuntament el primer canal (ARD), comú per a tot Alemanya. Cada una aporta una part de la programació, que es completa amb uns serveis comuns, especialment per a informatius i esports, i amb programes adquirits a Alemanya o a l'estranger. La participació de les estacions al primer canal, tal i com estava establerta abans de la reunificació, es realitzava mitjançant unes quotes prefixades: WDR (4.260 efectius humans) n'aportava el 25%; NDR (3.450) el 19%; BR (2.956) el 17%; SWF (2.260) el 9%; SFB (1.320), HR (2.012) i SDR (1.910), un 8% cada una, i RB (640) i SR (730) un 3% cada una. Dins d'aquest primer canal, fins a mitjan 1993, hi havia desconexions diàries per a les emissions regionals que realitzava cada estació regional individualment, o en alguns casos en associació amb estacions dels *länder* veïns. Però a partir d'aquesta data els *magazines* regionals dels *länder* han estat traspassats als tercers canals, per tal d'oferir un únic bloc nacional de programació als anunciants en el primer canal. La presència regional en aquest canal ha quedat reduïda a una «finestra» diària de deu minuts d'informació regional a les 17.40.

El segon canal (ZDF) no ofereix emissions regionals atesa la seva estructura centralitzada, si bé alguns programes es dediquen a informacions provinents de les regions que s'emeten per a tota la nació: *Länderspiegel*, *Länderreport*, ZDF regional, etc.

(SDR), Südwestfunk (SWF), Bayerischer Rundfunk (BR), Mitteldeutscher Rundfunk (MDR) i Ostdeutscher Rundfunk Brandenburg (ORB).

³ La ZDF està organitzada de forma centralitzada, a diferència de la primera, l'ARD, i fou creada mitjançant una convenció estatal pels primers ministres dels onze *länder* de la RFA, el 1961. En el consell de supervisió de la ZDF es troben fortament representats els governs dels *länder*.

Les televisions regionals s'encarreguen també dels vuit tercers canals, que realitzen de forma independent o en associació: Hessen 3 (HR: Hessen), amb una audiència regional el 1992 del 9,6% (*share*); MDR-Fernsehen o MDR3 (MDR: Saxònia, Saxònia-Anhalt, Turíngia), 9,1%; Bayerisches Fernsehen o B3 (BR: Baviera), 8,7%; Fernsehen Brandenburg o ORB3 (OBR: Brandenburg), 8,2%; Südwest 3 (SDR: Renània-Palatinat; SR: Sarre; SWF: Baden-Württemberg), 7,8%; N 3 (NDR: Schleswig-Holstein, Hamburg, Baixa Saxònia, Mecklenburg-Pomerània; RB: Bremen), 7,5%, i West 3 (WDR: Renània del Nord-Westfàlia), 7,4%. Des del setembre de 1992 funciona el «tercer canal» B1 (SFB: Berlín).

Els *magazines* regionals d'aquests tercers canals constitueixen la programació regional més important, encara que de vegades també emeten altres programes de caràcter regional (musicals, *talk shows*, documentals, etc.). Els tercers canals N 3 i MDR-3 interrompen els seus *magazines* regionals per donar pas a les informacions de cada un dels *länder*. Per exemple, el *magazine* de N 3 és de quaranta-cinc minuts, dels quals els quinze primers estan dedicats de forma general als *länder* que cobreix, incloent-hi fins i tot alguna notícia d'interès nacional, i la mitja hora restant a cada un dels *länder* (*Hamburger Journal*, Hamburg; *Schleswig-Holstein Magazin*, Schleswig-Holstein; *Hallo Niedersachsen*, Baixa Saxònia; i *Nordmagazin*, Mecklenburg-Pomerània).

De manera excepcional hi ha una miniprogramació regional per sota del territori d'un *land*. WDR, a Renània del Nord-Westfàlia (el *land* més poblat d'Alemanya), manté alguns estudis locals que fan possible l'emissió de programes locals de televisió, a més del programa informatiu del *land*.

Hi ha també un servei d'informació regional via teletext ofert per tots els tercers canals.

Mentre que les audiències de les televisions públiques han caigut dràsticament en el decurs dels darrers anys, a causa de la competició de les televisions privades, les audiències dels tercers canals han resistit millor aquest nou panorama competitiu. Si el primer (ARD) i el segon canal (ZDF) han perdut prop de la meitat de la seva audiència, els tercers canals han baixat tan sols d'un 11 a un 8,3% (*share*).

Les televisions privades SAT.1 i RTL TV van iniciar les seves emissions via cable i satèl·lit. Quan sol·licitaren als *länder* freqüències terrestres per tal de millorar la seva cobertura, els governs regionals els imposaren la condició de fer emissions regionals. A alguns *länder* aquests canals han obert unes «finestres» regionals, amb trenta minuts d'informació regional, basada principalment en «*infotainment*» i temes amb un «toc humà». S'anomenen «Regionalreport» a SAT.1 i «Hessen Live», «Nord Live Hamburg», etc., a RTL. Les audiències d'aquests informatius regionals oscil·len entre un 16,5% i un 6% per a SAT.1 (a Berlín-Brandenburg i Renània-Palatinat, respectivament) i entre un 22% i un 5,9% per a RTL (a Hamburg i Hesse, respectivament).

A partir de febrer de 1993, amb l'inici de les emissions de la televisió IA Brandenburg a Berlín i els seus voltants s'ha obert una nova situació, la de les televisions locals-regionals. A l'experiència de Berlín ha seguit després la de Munic; i altres ciutats com Nuremberg, Stuttgart, Halle, etc. han desenvolupat plans de televisió local i regional.

Bèlgica⁴

L'estructura lingüístico-cultural de Bèlgica (amb una divisió en tres comunitats: neerlandòfona, francòfona i una petita minoria de llengua alemanya a l'est del país) és un fet determinant per entendre la federalització de la ràdio-televisió belga, que es remunta als anys seixanta, quan foren creats, en substitució de l'antiga INR, dos organismes de dret públic corresponents a les dues comunitats culturals majoritàries: Belgische Radio en Televisie (BRT) i Radio Télévision Belge de la Communauté Culturelle Française (RTBF). La revisió constitucional de 1988 reforça el procés de federalització de Bèlgica, culminat el gener de 1993 amb el reconeixement explícit per part del Parlament de l'estatut federal de l'Estat belga i, per tant, del seu sistema àudio-visual.

La Belgische Radio en Televisie emet dos canals de televisió en neerlandès (BRTN 1 i BRTN 2), ambdós amb una estructura centralitzada. Només hi ha fines-tres regionals en el cas de les emissions de la ràdio pública. El finançament de la tv. pública neerlandòfona es realitza mitjançant el cànon de ràdio i televisió i el patrocini d'algunes emissions; la publicitat no hi és permesa.

Des del 1989 emeten a Bèlgica dues cadenes de televisió privades en neerlandès: Vlaamse Televisie Maatschappij (VTM), promoguda pels principals editors de diaris flamencs, i Filmnet (un canal temàtic de pagament).

A Flandes hi ha, des del 1983, quatre televisions anomenades «regionals», però que en sentit estricte són televisions locals i comunitàries, l'àmbit de difusió de les quals és una ciutat o un barri. Aquestes quatre estacions, que no més emeten algunes hores setmanals de programació, són: Audio Vidéo Studio (província de Eeklo), Regionale Televisie Leuven (Lovaina), Regionale Televisie Omrop van Oost (Flandes Occidental) i Antwerpse Televisie VZW (Anvers).

El panorama àudio-visual de Valònia és força similar. La RTBF emet dos canals «nacionals/regionals», si bé la seva estructura és de les que hem anomenat «descentralitzada», basada en centres regionals autònoms. La RTBF afronta la competència de dues altres emissores comercials francòfones d'implantació belga, la RTL-TV i Canal+ Belgique. Aquesta situació competitiva es veu agreujada, en el cas de tots els canals de televisió belgues, per la penetració a Bèlgica de gairebé totes les emissores dels països veïns (França, Gran Bretanya, Alemanya, Luxemburg, Holanda i Itàlia) que es distribueixen a través de les xarxes de cable, una de les més denses d'Europa.

A Valònia funcionen, a més, onze televisions comunitàries (de ciutat o de barri) que han estat craedes a partir d'associacions, sense finalitat lucrativa. En un principi es desenvoluparen gràcies al treball voluntari i el finançament del govern való, però amb la creixent competència del mercat àudio-visual cada cop han anat professionalitzant-se més. «Vidéotrame», l'associació que les agrupa, es proposa la introducció de la publicitat no comercial a les estacions de televisió associades i el patrocini de les emissions, i també sol·licitar l'establiment d'una taxa municipal per a les televi-

⁴ Resum de l'informe sobre televisió i regions a Bèlgica, realitzat per José-Manuel Nobre-Correia. Vegeu el capítol corresponent a Moragas i Garitaonandía, op. cit.

sions comunitàries en les seves àrees d'implantació. En alguns àmbits com és el de l'educació continuada, el balanç d'algunes d'aquestes estacions és particularment positiu: és el cas de Canal Emploi, a Lieja, TEAC a Charleroi-Gilly (en col·laboració amb la FUNOC) i RTA a Namur-Jambes.

Dinamarca⁵

El model de televisió regional danès s'ajusta a la distribució geogràfica i administrativa de les regions de Dinamarca. D'una banda hi ha la península de Jutlàndia i les illes adjacents, a l'entrada del mar Bàltic, conjunt conegut com a Dinamarca, i que disposa del segon canal nacional, TV2, regionalitzat en vuit serveis; d'altra banda hi ha les illes Faroe i Groelàndia, amb un estatut especial i amb els seus propis sistemes de televisió autònoms.

La regionalització de TV2 es va dur a terme entre 1983 i 1991 i es basà en les desconnexions de la programació nacional d'aquest segon canal per a l'emissió, durant trenta minuts al dia, dels programes de cada un dels vuit serveis regionals a les respectives regions. Va ser el 30 de maig de 1986 quan el Parlament danès aprovà la llei relativa a TV2, canal públic nacional amb un sistema mixt de finançament —publicitat (79,5%) i cànon (17%)—, que encomanava a aquest canal el finançament, al seu torn, de les estacions regionals independents. Aquestes estacions, TV2/Bornholm, TV2/Fyn, TV2/Lorry, TV/Midt-Vest, TV2/Nord, TV/Syd, TV2/Øst i TV2/Østjylland, amb les seves respectives direccions locals i independents, absorbeixen conjuntament un 28% del pressupost de TV2 (29,7 milions d'ECU el 1993 sobre un total de 106 milions d'ECU) i comporten un 6% de les hores d'emissió de TV2 a cada regió. La seva programació, que s'emet cada dia entre les 19.30 i les 20.00 (excepte els dissabtes), consisteix principalment en informatius regionals. La seva audiència mitjana és del 14% de la població (la màxima audiència l'obté TV/Midt-Vest, amb un 24%).

La televisió a les illes Faroe aparegué el 1979 com un projecte de televisió privada i, en els seus inicis, es basà gairebé exclusivament en l'emissió de vídeos importats de Dinamarca. Des del 1983, una companyia independent faroesa emet sis hores diàries aproximadament, de les quals el 15% és de producció pròpia (informatius locals, principalment); la resta consisteix en programes importats de Dinamarca o d'altres països (que s'emeten amb subtítols en danès). És important destacar que, mentre que els radiodifusors de la regió emeten gairebé exclusivament en llengua faroesa, la programació televisiva utilitza únicament el danès.

La televisió a Groenlàndia, illa amb una població de 50.000 habitants, que començà també com a cadena privada per cable, va passar a mans de l'Estat el 1978 i actualment depèn de l'Administració del Govern danès. Emet sis hores diàries, de les quals només el 5-8% són de producció local. La resta la conformen programes danesos (30%), americans (30%) i d'altres països (30%). Aquests dos últims grups de programes s'emeten amb subtítols en danès. Malgrat que els sistemes administratiu i

⁵ Resum de l'informe sobre televisió i regions a Dinamarca, realitzat per Jørgen Poulsen. Vegeu el capítol corresponent a Moragas i Garitaonandia, op. cit.

educatiu de la regió són bilingües, molt pocs programes de televisió són subtitulats o traduïts al groenlandès.

Espanya⁶

L'Estat espanyol és un cas excepcional a Europa pel que fa al procés de regionalització. La Constitució de 1978 instaurà una divisió político-administrativa en disset comunitats autònomes, que van ser dotades amb els corresponents estatuts d'autonomia. A partir de la Constitució i els estatuts, la televisió quedà sota un règim de competències compartides, que atribueix a l'Estat la competència exclusiva per establir el marc legal de referència, i a les comunitats autònomes, la responsabilitat del desenvolupament legislatiu i l'execució del règim de televisió.

A més, algunes comunitats van assumir, en els seus estatuts d'autonomia, la competència per crear una televisió pròpia, malgrat que amb notables limitacions. Excepte el País Basc, que estatutàriament pot crear un canal de titularitat autonòmica, aquesta competència es limita a la possibilitat d'obtenir la concessió de gestió d'un tercer canal d'àmbit autonòmic, la titularitat del qual queda, no obstant, en mans de l'Estat.

Després de la regulació de la televisió pública central, RTVE, mitjançant la llei 4/1980 de l'Estatut de la Ràdio i la Televisió, el desembre de 1983 fou promulgada la llei del Tercer Canal, que havia de constituir la base legal de les futures televisions autonòmiques. Aquesta llei realitza una gran quantitat de reserves per a RTVE, no només concedint escassos drets als canals autonòmics, sinó imposant-los obstacles per a l'adquisició, l'organització i la planificació de programes. D'aquesta manera, hom reserva per a RTVE la retransmissió de competicions esportives i altres esdeveniments internacionals; l'accés dels canals autonòmics als organismes professionals internacionals ha de ser regulada pel govern; la distribució del senyal hertzià roman com a monopoli de l'Estat; la televisió per cable i per satèl·lit és reservada en exclusiva per a Televisió Espanyola. Aquestes disposicions legals, no obstant, han estat àmpliament desbordades, i fins i tot vulnerades en ocasions, per la força dels esdeveniments, de manera que els canals autonòmics s'han pogut desenvolupar amb menys obstacles dels previstos per la llei.

En el moment de la seva promulgació, dues comunitats autònomes ja havien creat els seus propis canals de televisió: el 1983 les televisions basca (Euskal Telebista) i catalana (TV3) iniciaven les seves emissions, mentre que el canal gal·lec (TVG) ho faria el 1985. Actualment les televisions catalana i basca tenen dos canals cada una (ETB1 i ETB2 al País Basc; TV3 i Canal 33 a Catalunya). El 1989 iniciaren les seves emissions tres canals autonòmics més: Canal Sur a Andalusia, Canal 9 a la Comunitat Valenciana i Telemadrid a la Comunitat de Madrid. Les televisions autonòmiques espanyoles són de titularitat i gestió públiques, ja que en tots els casos s'integren en ens públics (que inclouen empreses de ràdio i de televisió) propietat de la comunitat autònoma respectiva. Es financen per mitjà de subvencions dels governs autonòmics, de la participació lliure al mercat publicitari i de la venda dels seus pro-

⁶ Resum de l'informe sobre televisió i regions a Espanya, realitzat per Maria Corominas i Bernal López. Vegeu el capítol corresponent a Moragas i Garitaonandia, op. cit.

ductes. La programació (unes cinc mil hores anuals de mitjana per canal) és generalista en tots els casos (tan sols el segon canal de Televisió de Catalunya és més especialitzat) amb un predomini dels programes populars i d'entreteniment. L'atenció atorgada a la «programació de qualitat» és desigual, i es pot dir que és superior en els canals catalans i bascos. El 1993 les televisions autonòmiques captaven les següents quotes de pantalla (*share*) a les respectives comunitats autònomes: Canal Sur: 19,1%; TV3: 19,2%; C33: 5,6%; TVG: 15,5%; Telemadrid: 18,8%; Canal 9: 19,9%; ETB1: 5,5%; ETB 2: 10,7%.

La creació dels canals autonòmics ha afavorit molt la comunicació regional, i ha promogut particularment l'ús de les llengües pròpies de cada comunitat autònoma en tots els àmbits de la vida social (política, cultura, esports, oci, ciència, etc.) de les respectives regions. Aquesta contribució de la televisió a la «normalització lingüística» de les llengües minoritzades ha de ser remarcada, ja que afecta un terç de la població espanyola, ubicada a sis de les disset comunitats autònomes (Catalunya, Balears, Comunitat Valenciana, País Basc, Navarra i Galícia), on es parla català, basc o gallec.

RTVE ja havia iniciat durant els anys setanta un tímid procés de descentralització destinat a apropar la televisió a la diversitat regional. En una primera fase foren creats centres regionals a diverses capitals de província espanyoles, els antecedents més llunyans dels quals foren els centres de TVE-Catalunya (1959) i TVE-Canàries (1964). No obstant això, durant aquest primer període no fou superada aquesta fase de descentralització tímida, ja que la seva raó de ser inicial es derivà més aviat d'una qüestió de costos de producció. Amb la Constitució de 1978, RTVE va haver d'adaptar-se a la nova realitat de l'anomenat «Estat de les autonomies». La llei de l'Estatut de la Ràdio i la Televisió de 1980 va establir una estructura territorial completa per a la televisió pública central; així, durant els anys vuitanta RTVE completà el mapa de centres regionals de televisió, de tal manera que al final de la dècada n'hi havia un a cada comunitat autònoma. Aquests centres emeten en desconnexió fines-tres regionals de programació (dos informatius i un *magazine* diaris de dilluns a divendres, bàsicament) i publicitat (el 1991 TVE recaptà per publicitat regional un total de 17.000 milions de pessetes). Els centres regionals, que han estat al seu torn «descentralitzats» mitjançant delegacions provincials a les comunitats autònomes més grans, actuen igualment com a delegacions informatives que proporcionen notícies regionals als telenotícies estatals de TVE 1 i de La 2. Les emissions regionals de TVE s'han adaptat a la diversitat cultural i lingüística de l'Estat, de manera que els centres regionals de les comunitats amb llengües minoritàries emeten totalment o parcialment en aquestes llengües. El centre regional més important de TVE és, sens dubte, el de Catalunya, tant per la seva notable contribució als dos canals estatals amb produccions pròpies com per la seva àmplia programació desconnectada en català, que assoleix les quatre hores i mitja diàries de mitjana.

Les televisions privades, autoritzades per llei el 1989, estan teòricament obligades a elaborar programacions regionals. No obstant això, fins ara tan sols una de les tres, Antena 3 Televisió, ha posat en marxa una política descentralitzadora, amb la creació de delegacions a Barcelona, Bilbao, Saragossa, València, Sevilla, Màlaga, Balears, Canàries, Oviedo i Santiago de Compostel·la. La delegació de Barcelona actua

com a segon centre de producció de programes de l'emissora; les delegacions de Saragossa, Palma de Mallorca, Santa Cruz de Tenerife i Las Palmas de Gran Canaria emeten un informatiu diari de trenta minuts, de dilluns a divendres, per als seus respectius territoris autonòmics; finalment, totes les delegacions actuen com a corresponals informatives del canal de difusió estatal.

França⁷

La regionalització a França es derivà de la llei de 2 de març de 1982, per la qual s'instituíren 22 regions a la metròpoli i quatre a ultramar (els anomenats DOM-TOM), amb un estatut de col·lectivitats amb entitat pròpia dotades d'una assemblea o consell regional, triat per sufragi universal, i un executiu, la presidència del consell. Les regions reberen competències en matèria de desenvolupament econòmic, social i cultural. Malgrat que no tenen competències en l'àmbit de la comunicació, algunes regions han pres iniciatives en aquesta matèria, com és el cas de la regió d'Aquitània, que ha instituït l'agència Aquitaine Nouvelles Communications per estimular el sector de les noves tecnologies d'informació i de comunicació a la regió. Aquesta mateixa llei va dotar Còrsega d'un estatut diferent, completat amb la llei de 13 de març de 1991. Aquesta darrera reconeixia la identitat cultural corsa i ampliava el paper de la col·lectivitat territorial en matèria d'economia, planificació, ordenació del territori, fiscalitat i cultura, i va fer de Còrsega una circumscripció electoral única. En qualsevol cas cal constatar que la regionalització francesa es va fer seguint criteris econòmics i administratius, sense tenir en compte altres criteris, com per exemple el lingüístico-cultural. Així, per exemple, Aquitània agrupa bascoparlants i occitano-parlants, i la regió de Bretanya és força més àmplia que la zona estrictament bretona per llengua i cultura.

La regionalització televisiva no ha evolucionat de forma gaire diferent a la regionalització administrativa. La llei de 7 d'agost de 1974, que liquidava l'ORTF, va crear set societats nacionals⁸, una de les quals, FR3 (que des del 1989 comparteix la presidència amb l'altra cadena pública, Antenne 2, formant un únic ens ràdio-televisiu; des del setembre de 1992 aquestes dues cadenes han estat rebatejades amb els noms de «France 2» i «France 3») actuava com a canal de cobertura estatal, al mateix temps que assumia la gestió i el desenvolupament dels centres regionals. El 1982 fou promulgada la llei sobre la comunicació àudio-visual⁹ que va posar fi al monopoli públic televisiu¹⁰ i que comportà importants modificacions en l'estatut jurídic-administratiu i la política de programació de la Société Nationale France Régions

⁷ Resum de l'informe sobre televisió i regions a França, realitzat per Michel Perrot, Gaëlle Canova-Lamarque i Bernat López. Vegeu el capítol corresponent a Moragas i Garitaonandia, op. cit.

⁸ Quatre societats de programes: TFI, Antenne 2, FR3 i Radio France; una societat de difusió, TDF; una societat de producció, SFP, i l'Institut National de l'Audiovisuel (INA).

⁹ Llei de 29 de juliol de 1982.

¹⁰ Canal + va iniciar les emissions el novembre de 1984, i La Cinq i TV6 el 1986. La cadena cultural La Sept fou creada el febrer de 1986 i inicià les seves emissions via satèl·lit el maig de 1989. El 1992, després de la desaparició de La Cinq, la freqüència terrestre d'aquesta emissora fou atribuïda al canal franco-alemany ARTÉ, els orígens del qual foren La Sept.

(FR3). Aquesta llei es complementaria amb la de 30 de setembre de 1986 que, entre altres coses, privatitzava TF1.

La televisió regional pública (France 3, ex FR3) s'estructura a partir de dotze direccions regionals, que cobreixen una o diverses regions administratives. Les dotze regions televisives són: Alsàcia, Aquitània, Borgonya-Franc Comptat, Bretanya-País de Loira, Lorena-Champagne-Ardenes, Llemosí-Peiteu-Charenta, Migdia-Pirineus-Llenguadoc-Rosselló, Nord-Pas de Calais-Picardia, Normandia, París-Illa de França-Centre, Provença-Alps-Costa Blava-Còrsega i Roine-Alps-Alverània. A cada regió hi ha dos o tres centres d'actualitat televisiva (*centres d'actualités télévisées*), fins a un total de 25. Aquests centres elaboren informatius regionals —i, eventualment, programes regionals d'altres tipus— que s'emeten en desconnexió pel canal nacional. Aquestes emissions constitueixen una part molt minoritària de la programació de F3, que és majoritàriament comuna per a tot el país.

El volum de les emissions regionals s'eleva a 8.000 hores anuals, de les quals 5.300 estan destinades als informatius i 2.700 a altres programes. Malgrat que els índexs d'audiència varien d'una regió a una altra, es pot constatar, en general, l'èxit de la informació regional i un seguiment molt menor de les altres emissions. L'audiència mitjana de France 3 és d'un 14,6%, mentre que els informatius regionals són seguits per una audiència mitjana del 30%; aquests programes són dels més apreciats pel públic. En alguns casos com el de France 3 Aquitaine l'audiència de les informacions regionals s'eleva al 40,9%. Des del juny de 1990 France 3 ha desenvolupat alguns informatius locals a diverses ciutats franceses (emesos entre les 18.57 i les 19.05). Actualment France 3 emet onze informatius locals, amb uns nivells d'audiència força elevats. Pel que fa a les finances, la publicitat regional, autoritzada el 1984, cobreix el 20% del pressupost de les direccions regionals, mentre que el 80% restant prové del cànon recaptat a nivell nacional.

Aquesta estructura regional ha permès crear una veritable sinergia amb altres mitjans de comunicació locals. El 1990, France 3 signà els primers acords de col·laboració amb la premsa escrita (*La Voix du Nord* i *Paris-Normandie*) i amb xarxes de cable (Caen, Tours i Marsella), als quals n'han seguit d'altres posteriorment.

Actualment hi ha una tendència a descentralitzar la producció de la pròpia programació nacional i cada dia es fa més important la producció dels centres regionals per a l'emissió nacional, sobretot en els *centres de productions lourdes* de Lilla, Lió, Marsella i Bordeus. Programes com *Montagne*, *Samdynamite* (F3 Limoges), *Regards de femmes* (F3 Toulouse), *Continental* (F3 Nancy) han contribuït a duplicar el nombre d'hores de programació provinents de les regions a la graella nacional.

La televisió regional francesa, segons el *cahier des charges* (recull d'obligacions) de France 3 «contribueix a l'expressió de les principals llengües regionals parlades en el territori metropolità». Així, el 1991 F3 Bretagne-Pays de Loire va emetre 64 hores en bretó; F3 Alsace, 78 hores en alemany-alsacià; F3 Midi-Pyrénées-Languedoc-Roussillon, 33 hores en occità i català; F3 Aquitaine 5 hores 15' en basc, F3 Provence-Alpes-Côte d'Azur-Corse 17 hores en cors, etc., fins a un total de 220 hores de programació en llengües minoritàries.

Al marge dels centres regionals de F3, hi ha televisions locals privades, tant per via hertziana (set emissores importants i d'altres menors) com per cable (una vint-

na), algunes d'elles amb projecció regional. A més de les quatre televisions hertzianes existents als territoris d'ultramar¹¹, les televisions locals més importants en el continent són TLT-Télévision de Toulouse, Télé 8 Montblanc (Annecy) i Télé Lyon Métropole, creades en el període 1988-89. Els seus pressupostos són superiors als vint-i-cinc milions de francs anuals, el seu volum de programació pròpia varia entre quatre i sis hores diàries (completen les seves emissions amb connexions a Euromusique i CNN) i el seu radi de cobertura inclou àrees de més d'un milió d'habitants. Les televisions per cable també constitueixen un servei important d'informació local, malgrat que la seva dimensió i les seves audiències són molt variables.

La cadena privada M6, creada el 1987 com a emissora urbana i adreçada a un públic jove, inclou des del 1989 l'emissió diària d'un «flash» informatiu local en desconexió, de sis minuts de durada, per a les ciutats de Lilla, Nantes, Tours, Marsella, Bordeus, a les quals es van afegir el setembre de 1993 dues ciutats més: Montpeller i Lió.

Grècia¹²

Després de la desregulació, que Grècia ha experimentat com tots els altres països comunitaris, el sistema televisiu grec és mixt, públic i privat. L'empresa pública estatal ERT, que gaudia del monopoli televisiu des de la seva creació, gestiona tres canals de televisió, dos des d'Atenes (ET-1 y ET-2) i un des de Salònica (ET-3 creat el 1987). El 1989 fou promulgada la llei que desregulava el sistema televisiu grec, quan ja feia temps que aquest estava essent envaït per les emissores privades il·legals, que ja assolien llavors un nombre proper al centenar. L'ordenació final de la televisió privada no ha arribat fins a mitjan 1993, quan el govern concedí vuit llicències televisives per a l'emissió d'àmbit nacional, i cinc més per a l'emissió regional i local, malgrat que al principi de 1994 cap d'aquestes cinc emissores concessionàries no havia signat el contracte amb l'Estat, i continuaven operant més d'un centenar d'emissores regionals i locals en règim d'il·legalitat. Aquestes emissores són propietat d'empreses editorials o de ràdio, d'empresaris privats sense relació amb els mitjans o de les corporacions locals, i les seves úniques fonts d'ingressos són les vendes i la publicitat. Dues empreses dominen àmpliament l'espectre de la televisió privada a Grècia: Mega Channel i Antenna TV, amb una programació d'entreteniment en la qual la televisió educativa i divulgativa no hi té lloc. Aquesta programació els ha atorgat un ampli avantatge en els índexs d'audiència sobre tots els seus competidors, inclosos els canals de l'ERT. Ens trobem, doncs, davant d'un procés de desregulació similar a l'italià, marcat per la força dels fets consumats, als quals l'Estat, la legislació i la televisió pública han hagut adaptar-se.

De fet, la llei de 1989 només permetia l'emissió privada d'àmbit local, malgrat que aviat les estacions més potents van estendre el seu radi d'acció d'Atenes a Salònica i després a la resta del territori nacional. Per tal d'intentar contrarestar aquesta situació el tercer canal estatal, originàriament pensat com a canal regional per a la zona

¹¹ Antenne Réunion, Canal Réunion (Canal+), Aqui-TV (France3-TV5), Télé Bleue.

¹² Resum de l'informe sobre televisió i regions a Grècia, realitzat per Panayote E. Dimitras. Vegeu el capítol corresponent a Moragas i Garitaonandía, op. cit.

de Salònica, va estendre igualment l'àmbit de les seves emissions a tot el país. Així doncs, la televisió regional o local a Grècia es limita avui a les emissions privades que no cobreixen tot el país, ja sigui per manca d'intencionalitat, per la feblesa del seu senyal o pels obstacles orogràfics. Cap d'aquestes emissions es realitzen totalment o parcialment en una llengua minoritària, malgrat que les minories turca i eslava properes a la frontera poden rebre els senyals televisius provinents de Turquia i de Macedònia, respectivament.

Les televisions regionals més importants pel que fa a audiència en els seus respectius territoris de cobertura són Power TV (4,4% *share*) i TV Macedonia (3,6% *share*) a la Gran Salònica; TRT (6,2%) i Top Channel (4,0%) a Tessàlia; TV Delta (4,2%) a Tràcia; Echo TV (6,3%) a Epiro; Super B (3,2%) al Peloponès i Creta TV (10,0%) a Creta. Es tracta d'audiències marginals (excepte en el cas de Creta TV), de manera que aquestes emissions no signifiquen una competència inquietant per a les grans cadenes nacionals.

Les programacions regionals tendeixen a imitar les nacionals, però de manera molt més modesta, atès el baix poder adquisitiu de les empreses que les gestionen. Generalment es basen en els programes informatius i en els debats sobre temes regionals o locals; algunes d'elles s'han especialitzat en bandes de públic (Junior TV a Atenes emet per als nens) o en algun gènere de programació (com ara Jeronimo Groovy, canal musical que emet també a Atenes).

La televisió regional a Grècia és recent, caòtica i majoritàriament marginal en un país molt centralitzat, cosa que explica la manca d'informació i d'estudis sobre ella. Només existeix una excepció notable, que pot arribar a constituir l'única possibilitat de fer viable i respectable la televisió regional: es tracta de TV Net, una xarxa de quinze estacions regionals en cooperació amb seixanta estacions de ràdio, creada al final de 1993. Les estacions cooperants cobreixen el 85% del territori nacional, i volen dur a terme compres conjunts de programes, coproduccions i vendes conjunts d'espais publicitaris. El 1995 tenen previst comptar amb una programació comuna en la qual cada emissora realitzaria desconnexions locals i regionals, de tal manera que constitueixi una sisena xarxa alternativa als dos canals privats hegemònics i als tres públics, amb els quals competiria oferint una programació atractiva, completada amb una àmplia descentralització.

Holanda¹³

Holanda ha estat i és un país particular pel que fa al seu sistema públic àudio-visual, en el qual trenta-cinc organitzacions nacionals (partits polítics, organitzacions religioses i educatives) estan autoritzades per a realitzar emissions. La part majoritària de la programació dels canals radiofònics (cinc) i televisius (tres) holandesos el realitzen vuit associacions de ràdio-televisió i la Netherlands Broadcasting Corporation (NOS). Recentment han estat creats, a iniciativa de la CLT, dos canals comercials en holandès, RTL4 (1989) i RTL5 (1993), emesos a través de les xarxes de cable, que han representat una dura competència per als tres canals públics. Els ope-

¹³ Resum de l'informe sobre televisió i regions a Holanda, realitzat per Nick Jankowski. Vegeu el capítol corresponent a Moragas i Garitaonandía, op. cit.

radors de cable —Holanda és un dels països més cablejats d'Europa, juntament amb Bèlgica i Suïssa— emeten, entre una oferta global de vint o trenta canals, alguns canals d'origen local, i en molt pocs casos, de forma experimental, algunes programacions regionals.

Si bé la televisió regional és molt recent a Holanda, les estacions regionals de ràdio començaren a funcionar des del final de la Segona Guerra Mundial, i elles han estat la base de l'actual desenvolupament de la televisió regional, que s'inicià el 1992.

En l'actualitat (1994) només tres estacions de televisió regional emeten a través de les xarxes de cable: Omrop Fryslân, TV Oost i SALTO, sense comptar amb gairebé un centenar d'estacions de televisió local via cable, de les quals només quatre, situades a les quatre principals ciutats d'Holanda, tenen una programació diària. Una trentena emeten setmanalment.

Omrop Fryslân és la ràdio-televisió de la província de Frísia, a on es parla la llengua frísia, la segona llengua oficial d'Holanda. Des del 1979 fins el 1994, Omrop Fryslân, a més de les seves emissions radiofòniques, ha produït una programació de televisió d'unes trenta-una hores anuals, que emetia la NOS per a tot el país en llengua frísia i, des del 1992, amb subtítols en holandès. Els programes s'emeten els diumenges i es repeten un cop a la setmana. Aproximadament tres-cents mil residents a Frísia (el 51%) miraven aquests programes el 1992. Des del començament de 1994 Omrop Fryslân emet una programació independent (informació regional, cultura i esports) a través de les xarxes de cable a Frísia i ha adquirit un emissor per emetre els seus programes també per ones hertzianes. Es finança amb la llicència que paguen els residents i la publicitat. Ha rebut finançament «d'estímul» d'un programa especial de subsidis del govern per a les regions econòmicament deprimides, del govern de la regió de Frísia i de la Unió Europea.

TV Oost és una televisió de la província d'Overijssel, nascuda també a partir de la ràdio regional, que es finança totalment amb la publicitat. El setembre de 1992 comença a emetre via cable la primera programació de televisió, complementària de la programació radiofònica regional. La programació televisiva (setmanal el 1992, bi-setmanal el 1993) es redueix a un informatiu (quinze minuts) i un *magazine* (de quinze a trenta minuts) a les 18.00, que es repeteix més tard el mateix dia. Per al 1994 hom preveia una graella diària de programació de dilluns a divendres.

Un cas diferent seria SALTO (Fundació Amsterdam per a la Ràdio i la Televisió Regional), que ha posat en marxa un servei d'«accés públic» amb sis canals de ràdio i un de televisió —Open Kanaal— a persones, grups i organitzacions. Des del 1992 operen també una ràdio i una televisió professionals (AT5), finançades amb publicitat.

Irlanda¹⁴

A la República d'Irlanda, un petit estat amb un entorn ràdio-televisiu complex, no hi ha iniciatives de televisió regional o local, amb l'excepció de les esporàdiques ex-

¹⁴ Resum de l'informe sobre televisió i regions a Irlanda, realitzat per Ellen Hazelkorn. Vegeu el capítol corresponent a Moragas i Garitaonandía, op. cit.

periències televisives d'una universitat de Dublín, i del canal privat de televisió local per cable a Cork. Malgrat que hi ha algunes provisions legals per a la televisió privada hertziana, l'única empresa de televisió que opera actualment a Irlanda és la pública RTE (Radio Teilifís Eireann), que gestiona dos canals de televisió d'àmbit nacional: RTE 1 (des del 1960) i Network 2 (des del 1978). No serà fins el 1995 quan previsiblement el primer canal de televisió en llengua irlandesa, Teilifís na Gaeilge, modificarà el panorama àudio-visual irlandès.

La complexitat d'aquest panorama es deriva de la proximitat de Gran Bretanya. De fet, el 1993 un 66% de les llars amb televisió es trobava a àrees «multi-canal», és a dir, a zones que reben els canals britànics per ones o per cable. D'aquesta manera, malgrat que RTE no té competència «domèstica», ha hagut d'enfrontar-se des del principi amb una forta competència dels canals britànics terrestres i dels múltiples canals via satèl·lit, als quals els irlandesos han anat accedint progressivament. El 1993 hi havia al voltant de trenta-sis mil llars (un 3% de les llars amb televisió) equipades amb receptors de televisió via satèl·lit; actualment, la majoria de les llars equipades amb cable reben al voltant de dotze canals de televisió per satèl·lit. Malgrat tot RTE, que es finança mitjançant ingressos publicitaris (47%) i cànon (41,3%), ha aconseguit mantenir en aquest context un *share* del 65% sobre el total (*share* dels canals britànics: 29%; *share* de la televisió per satèl·lit: 6%).

El novembre de 1993 el govern irlandès anuncià la posada en marxa, el 1995, d'un canal de televisió en llengua irlandesa que emetrà per a tota la nació, inclosa Irlanda del Nord, anomenat Teilifís na Gaeilge. Des de l'aparició de RTE els parlants de gaèlic irlandès (al voltant d'un milió de persones, un 31,1% de la població, entén aquesta llengua) s'han mostrat insatsfets amb la programació d'espais en gaèlic a la televisió pública, ja que aquests programes rarament han superat el 3-5% del total de la programació (entre dues i cinc hores per setmana). Teilifís na Gaeilge, seguint el model del britànic Channel 4, emetrà inicialment tres hores al dia: RTE proporcionarà de manera gratuïta una hora diària de programació com a part de les seves obligacions de servei públic, i la resta de programes seran encarregats a productors independents o adquirits per ser doblats i emesos (sobretot programes en llengües originals que no siguin l'anglès, particularment en llengües menys difoses). La pròpia Teilifís na Gaeilge elaborarà ella mateixa una petita part de la programació. Els costos de funcionament s'estimen en 15-20 milions de lliures irlandeses per any, que hom espera que siguin coberts amb aportacions de la Loteria Nacional, la Unió Europea, el Govern i una sobretaxa especial sobre el cànon de ràdio i televisió.

En la perspectiva dels propers anys, la creixent competència que RTE ha d'afrontar, provinent dels canals estrangers, pot provocar nous canvis en el panorama ràdio-televisiu irlandès. La majoria d'operadors de televisió per cable a Irlanda estan adaptant els seus sistemes per tal de poder distribuir fins a 50 canals de televisió, cosa que pot comportar un augment en la mitjana de visionament de televisió. Actualment a Irlanda hi ha 43 operadors de televisió per cable, el més important dels quals és la firma Cablelink, amb més del 80% dels subscriptors. Un terç de les llars amb televisor estan connectades a la televisió per cable.

Itàlia¹⁵

A Itàlia la formació d'una activitat televisiva estable a escala regional i local té lloc en dos moments diferents. El primer es produeix arran de la llei núm. 103 de 1975, basant-se en la qual, la RAI¹⁶, entre altres disposicions, ha de descentralitzar la seva activitat, per a la qual cosa crearà a totes les regions una delegació capaç de projectar, realitzar i emetre programes televisius per a l'àmbit regional. A partir d'aquest imperatiu la RAI posà en marxa una nova cadena de televisió (RAI 3) «de caràcter nacional, si bé capacitada també per a una utilització separada i contemporània per a emissions d'àmbit regional» (art. 17), que inicià les seves emissions el 1979.

El segon moment es produeix per la intervenció del Tribunal Constitucional italià, el qual, amb la sentència núm. 202 de 1976, liberalitza l'activitat televisiva a l'àmbit local, alhora que ratifica la legitimitat del monopoli televisiu nacional. L'evolució del sector televisiu privat, després de la intervenció del Tribunal Constitucional, ha estat ràpida i complexa, atesa la llarga absència d'una ulterior regulació, que no arriba fins al 1990 amb la llei núm. 223.

En el transcurs dels anys han aparegut en el sector privat, a més d'algunes cadenes nacionals, alguns centenars d'emissores locals que sovint han assumit dimensions regionals o quasi regionals. Les principals cadenes privades són Canale 5, Rete 4 i Itàlia 1, que han anat caient sota el control d'una única societat, la Fininvest, i que, juntament amb les tres cadenes nacionals de la RAI, recullen aproximadament el 90% de l'audiència televisiva total a Itàlia.

Malgrat que hi ha una absència de dades suficients per a una nül·lor definició de les característiques qualitatives i quantitatives de les televisions locals italianes, és possible proporcionar algunes dades relatives a l'activitat televisiva regional de la RAI. El 1992 les tres cadenes televisives de la RAI van transmetre conjuntament 25.000 hores a escala nacional, a les quals cal afegir 6.156 hores més, emeses a nivell regional (a la RAI 3) i realitzades per les 21 seus regionals. En aquesta darrera xifra s'inclouen 556 hores d'emissió en alemany per a la regió de Trentino Alto-Adige, 36 hores en francès per a la regió de la Vall d'Aosta i 25 en ladi per a la regió de Trentino Alto-Adige.

Les emissions d'àmbit regional representen, així, el 20% del total d'hores emeses per la televisió pública. La gran majoria d'aquestes emissions està constituïda per programes informatius realitzats pels periodistes regionals sota la responsabilitat d'un director central i emesos en tres blocs horaris diferents al llarg del dia, com a continuació dels telenotícies nacionals de la RAI 3.

La programació nacional de la RAI 3 presenta un percentatge major de programes informatius i culturals-educatius que les altres cadenes públiques, i està conformada així (1992): ficció, 36,8%; informació, 25%; cultura-educació, 17,3%; espectacle, 13,7%; altres, 7,2%.

¹⁵ Resum de l'informe sobre televisió i regions a Itàlia, realitzat per Giuseppe Richeri. Vegeu el capítol corresponent a Moragas i Garitaonandía, op. cit.

¹⁶ Les dades de la RAI han estat extretes de l'*Annuario 1992-1993*, editat per la Rai-Radiotelevisione Italiana.

Són més de nou-centes les televisions locals privades que, després de la llei 223 de 1990 que regulava el sector, han presentat una sol·licitud de concessió. El ministeri de Correus i Telecomunicacions va publicar el març de 1994 una llista provisional de 462 emissores autoritzades, després d'haver desestimat un alt nombre de sol·licituds per irregularitats de la documentació o per manca d'idoneïtat.

Luxemburg¹⁷

Luxemburg constitueix un cas singular en relació amb els altres estats de la Unió Europea. D'una banda reuneix les característiques d'un estat petit, molt petit fins i tot, però en el terreny àudio-visual pot adscriure's al grup dels grans, gràcies a la implantació en el seu territori de grups multimèdia amb importants activitats internacionals: en l'àmbit de l'emissió de programes, es tracta de la Compagnie Luxembourgeoise de Télédiffusion (CLT); en l'àmbit de la difusió, la Société Européenne des Satellites (SES), operadora del sistema de satèl·lits Astra.

Al marge d'aquestes activitats que caracteritzen l'àudio-visual al Gran Ducat i que no seran abordades en aquest resum, cal esmentar algunes activitats de televisió més modestes i de caràcter regional, que entren plenament dins del nostre àmbit d'interès. Les activitats de televisió regional dutes a terme per la CLT presenten la peculiaritat que no es desenvolupen en el reduït territori luxemburguès, sinó en algunes «regions» dels estats veïns.

Com a emissora expressament adreçada al Gran Ducat cal esmentar el canal de televisió en llengua luxemburguesa RTL Hei Elei Kuck Elei, emès sota la responsabilitat de la CLT per a tot el territori luxemburguès i les àrees adjacents (mitjançant l'emissió en diferit a través del sistema de satèl·lits Astra). RTL Hei Elei emet tots els dies un telenotícies, seguit d'una emissió d'interès general de tipus *magazine*. El telenotícies es torna a emetre durant la nit. En total, la programació inclou una mitjana de quinze hores d'emissions luxemburgueses per setmana. Segons una enquesta recent, el 39% dels luxemburguesos miren regularment el telenotícies de la nit. Aquest canal es caracteritza per una forma de finançament força particular. Amb la finalitat de protegir els ingressos publicitaris de la premsa escrita (Luxemburg presenta un sistema de premsa molt diversificat, amb cinc diaris i quatre setmanaris), la capacitat de captació publicitària de RTL Hei Elei ha estat limitada a cent milions de francs luxemburguesos per any, quantitat que amb prou feines cobreix un terç de les seves despeses de producció. El govern subvenciona directament els dos terços restants. Com a contrapartida, la programació està sotmesa a obligacions de servei públic.

El segon canal d'origen luxemburguès que forma part del nostre àmbit d'interès és el canal RTL TV, que funcionà durant molts anys amb una programació produïda i emesa des de Luxemburg a través d'una freqüència hertziana luxemburguesa, però particularment adreçada a la veïna Lorena (França); així representà el que la CLT entén per «canal de proximitat». L'audiència que assoleix a la seva zona de difusió re-

¹⁷ Resum de l'informe sobre televisió i regions a Luxemburg, realitzat per Mario Hirsh.

gional ha demostrat la bona fonamentació d'aquesta política de proximitat. Força rendible durant molts anys, el canal s'ha vist obligat darrerament a ampliar el seu potencial a França, amb la finalitat de reforçar el seu atractiu per als anunciants. Aquest desenvolupament es basa especialment en el cable, ja que la CLT pretén fer d'aquest canal l'eix d'un paquet de canals emesos per cable per a tot França. L'experiència de RTL TV destaca igualment la possibilitat de «vendre» una audiència regional a anunciants nacionals. Fa tres anys, la seu de RTL TV va ser desplaçada de Luxemburg a Metz. La inversió realitzada en aquest trasllat al centre de la zona de difusió regional ha estat recuperada en dos anys a causa dels nous ingressos publicitaris generats a Lorena.

La CLT és igualment present a les xarxes de cable de la Bèlgica francòfona i de Brussel·les des del final dels anys seixanta amb el canal RTL TVi. Originàriament la seva programació era idèntica a la de RTL TV, però a partir del començament dels vuitanta ha anat adquirint un caràcter való, de manera que actualment és íntegrament un canal regional való, i se situa al capdavant del rànquing d'audiència dels canals rebuts a Valònia, amb un percentatge d'audiència de més del 28%. Per tal d'afirmar la seva vocació regional i la seva naturalesa eminentment valona, RTL TVi va establir fa tres anys una aliança estratègica amb la televisió pública de la Bèlgica francòfona, la RTBF. Aquesta aliança, que pretén frenar la progressió de les cadenes franceses a la Bèlgica francòfona, comporta principalment una direcció publicitària conjunta i una concertació en matèria de programació.

Finalment, pel que fa als canals de televisió en els quals la CLT participa, la cadena alemanya RTL TV (antiga RTL Plus, en la qual la CLT deté un paquet d'accions majoritari, amb un 46,5% del capital) està incorporant elements de programació regional. Concretament, RTL TV pretén crear una finestra destinada a la Suïssa germanòfona juntament amb alguns importants editors suïssos.

Portugal¹⁸

Portugal¹⁹, amb un model televisiu públic i privat centralitzat al continent, té com a úniques televisions regionals les dues estacions de l'ens públic RTP a les illes d'Açores i de Madeira²⁰. La llei de 7 de setembre de 1990 va introduir la possibilitat de liberalitzar l'espectre televisiu i deixar via lliure, així, a l'aparició dels primers operadors privats de televisió (SIC, creada el 6 d'octubre de 1992 i TVI, el 20 de febrer de 1993). No obstant això, no han aparegut emissions privades de televisió regional, ni independents ni adscrites a aquestes dues iniciatives.

Els centres regionals d'Açores i de Madeira assoliren l'autonomia administrativa i financera amb el decret llei de 24 de maig de 1980; dos anys més tard aquesta au-

¹⁸ Resum de l'informe sobre televisió i regions a Portugal, realitzat per Francisco Rui Cádima. Vegeu el capítol corresponent a Moragas i Garitaonandia, op. cit.

¹⁹ L'Estat portuguès inclou l'àrea continental (constituïda per 18 districtes a la Península Ibèrica) i les regions autònomes de Madeira i Açores, de caràcter insular.

²⁰ Per ser precisos cal assenyalar també que el Centre de Producció de Porto realitza la programació matinal del primer canal de RTP (Canal 1), però la seva difusió és estatal.

tonomia fou ratificada i ampliada amb la concessió de tots els poders per definir els seus propis criteris de programació, informació i divulgació. Així, la programació dels canals nacionals públics no arriba íntegra a les regions autònomes d'Açores i de Madeira (que compten amb parlament i govern propis). Tan sols alguns programes de RTP1 i RTP2 són emesos pels canals regionals.

El llançament de les emissions regulars de RTP Madeira data del 6 d'agost de 1972. Actualment l'ens cobreix el 99,9% del territori habitat de l'arxipèlag (797 km² i una població de 280.000 habitants); compta amb més d'un centenar de professionals i emet catorze hores diàries de dilluns a divendres i quinze hores diàries els dissabtes i els diumenges. La producció pròpia de programes supera les cent vuitanta hores anuals, de les quals setanta són d'informació.

L'estació de RTP a Açores (arxipèlag format per vuit illes, un total de 2.333 km² i 237.600 habitants) va iniciar les seves emissions el 10 d'agost de 1975. Actualment RTP Açores emet de 10.00 a 24.00 de dilluns a divendres i de 9.00 fins a mitjanit els dissabtes i diumenges, amb un total anual de 5.271 hores. D'altra banda, el 1991 RTP-Açores va produir 344 hores d'informació regional, de les quals 273 van ser d'informació diària i 71 d'informació no diària. El resultat és una mitjana aproximada d'una hora diària d'informació sobre les illes Açores.

Actualment, tant el govern regional de Madeira com el d'Açores demanen amb insistència al govern central la concessió d'un segon canal regional.

Gran Bretanya²¹

El cas britànic²² és particular, ja que el procés de regionalització televisiva s'ha vist influït per diferents aspectes: pel procés de privatització televisiva (companyies d'ITV, actual Channel 3), pel procés de descentralització i per criteris culturals i lingüístics (BBC i S4C). D'altra banda, la ràdio ha adquirit preeminència sobre la televisió en l'àmbit regional.

Malgrat les nombroses diferències entre la BBC i les companyies comercials de televisió, el model bàsic de programació regional de la televisió pública i la privada és notablement similar. Hi ha una programació comuna gestionada de manera centralitzada, en la qual els programadors regionals insereixen «finestres» per a l'emissió de programes regionals, la majoria dels quals són informatius.

Com a part de les seves obligacions de servei públic (l'actual «carta» de concessió data del 1981, i haurà de ser renovada el 1996), la BBC ha de proporcionar una certa quantitat d'emissions regionals. Ho fa a través de sis subdivisions territorials: tres «regions» a Anglaterra (Midlands i Est, amb base a Birmingham; Sud, amb base a Bristol, i Nord, amb base a Manchester) i tres regions nacionals (Escòcia, amb base a Glasgow; País de Gal·les, amb base a Cardiff, i Irlanda del Nord, amb base a

²¹ Resum de l'informe sobre televisió i regions al Regne Unit, realitzat per Mike Cormack. Vegeu el capítol corresponent a Moragas i Garitaonandia, op. cit.

²² Gran Bretanya està constituïda per Anglaterra (amb una població de 49,8 milions d'habitants), Escòcia (amb 4,9 milions d'habitants, dels quals 65.000 parlen gaèlic), País de Gal·les (2,8 milions, dels quals 200.000 parlen gal·lès), i Irlanda del Nord (amb 1,5 milions d'habitants).

Belfast). Aquestes seves regionals realitzen programes de ràdio i televisió per a les seves àrees de cobertura, i també per als canals de cobertura estatal.

El 1993 una mica més d'una cinquena part dels programes de la BBC van ser produïts a les regions, i la resta, a Londres. La BBC s'ha proposat incrementar la producció regional, malgrat que l'organització roman fortament centralitzada: totes les decisions importants es prenen a Londres.

BBC 1, el canal més popular, compta amb una programació única per a tot el país, amb l'excepció d'un espai de quinze minuts amb programes infantils en gaèlic, que s'emeten cada matí per a Escòcia (les altres regions emeten una programació comuna alternativa a aquesta), un espai informatiu per a cada regió de mitja hora, emès a primera hora de la nit (després de les notícies «nacionals»), i novament a la nit cinc minuts d'informació regional. A més d'aquests programes diaris, BBC Scotland emet alguns programes setmanals (esports, «quiz», actualitats i comentari polític). BBC2, el canal més especialitzat, inclou un paquet setmanal de programes en gaèlic de dues hores de durada per a Escòcia (les altres regions emeten mitja hora de programes propis, i comparteixen el mateix film durant l'altra hora i mitja). A això s'afegeixen dos espais més de mitja hora cada setmana per a programes d'actualitat regional.

L'arribada de la televisió comercial el 1955 constitueix un dels canvis més importants de la història del sistema ràdio-televisiu britànic. Actualment, un seguit de companyies comercials d'implantació regional constitueixen la Independent Television (ITV, que s'anomena oficialment Channel 3 des del 1990). L'activitat d'aquestes empreses està controlada i regulada per la Independent Television Commission (ITC, successora de la IBA, Independent Broadcasting Authority), responsable de la coordinació i del control de la cadena comercial.

Actualment hi ha catorze «regions Channel 3»²³, en una de les quals (Londres) operen dues companyies, una durant el cap de setmana (del divendres a la nit al diumenge a la nit) i una altra per a les emissions durant la setmana (del dilluns al matí al divendres a la nit). Des del 1983 funciona una companyia de televisió matinal (que emet de les 6.00 a les 9.25). Aquesta llicència va canviar de mans després de la re-adjudicació de llicències del 1991 i actualment és de la GMTV. Les companyies d'ITV produeixen programes per al canal «nacional», i també programes regionals que s'emeten a les seves regions respectives.

²³ La distribució de les «regions Channel 3» no s'ha ajustat a la divisió històrica en regions de Gran Bretanya pel que fa a la seva àrea de cobertura. En el cas d'Escòcia, per exemple, les llars de la zona central d'aquesta regió pertanyen a l'àrea de Scottish Television; la zona dels Highlands constitueix l'àrea de la Grampian TV, i els Lowlands la de Border TV. Les regions i empreses són les següents: Londres i sud-est (entre setmana), Carlton Television (amb seu a Londres); Londres i sud-est (cap de setmana), London Weekend Tv (amb seu a Londres); sud d'Anglaterra, Meridian Broadcasting (amb seu a Southampton); illes del Canal, Channel Television (amb seu a St. Helier); sud-oest d'Anglaterra, Westcountry Tv (amb seu a Plymouth); Midlands, Central Tv (amb seu a Birmingham); East Anglia i East Midlands, Anglia Tv (amb seu a Norwich); País de Gal·les i oest d'Anglaterra, HTV (amb seu a Cardiff i Bristol); Yorkshire, Yorkshire Tv (amb seu a Leeds); Lancashire, Granada Tv (amb seu a Manchester); nord-est d'Anglaterra, Tyne Tees Tv (amb seu a Newcastle); Cumbria i sud d'Escòcia, Border Tv (amb seu a Carlisle); Escòcia central, Scottish Tv (amb seu Glasgow); Escòcia del nord i nord-est, Grampian Tv (amb seu a Aberdeen); Irlanda del Nord, UTV (amb seu a Belfast).

El gener de 1994 la majoria de les companyies de Channel 3 emetien vint-i-quatre hores al dia. Les finestres regionals, en les quals cada companyia emet per al propi territori, consisteixen en un programa de trenta-cinc minuts al migdia, un espai d'una hora al vespre (del qual la primera mitja hora és un informatiu local), i un informatiu de deu minuts a la nit. Ocasionalment es programen espais regionals de matinada.

El 1982 es creà Channel Four, el segon canal comercial britànic, íntegrament finançat amb publicitat. Channel 4 (que emet entre vint-i-una i vint-i-dues hores diàries) no té finestres regionals, malgrat que programa espais per a grups socials específics, per exemple programes en anglès per a minories ètniques.

Al País de Gal·les la freqüència de Channel 4 és utilitzada per Sianel Pedwar Cymru (S4C), l'autoritat per al Quart Canal Gal·lès, per emetre programes en llengua gal·lesa. S4C fou inaugurat el 1984, i actualment emet al voltant de trenta hores de programes en gal·lès cada setmana, produïts per BBC País de Gal·les, HTV (la companyia de Channel 3 a Gal·les i l'est d'Anglaterra) i productors independents. S4C completa la seva graella amb programes de Channel Four en anglès. Es finança mitjançant el pagament d'un percentatge (fixat en un 3,2% a la llei de 1990) sobre el total aportat per les companyies comercials al govern. De fet, es pot dir que les companyies d'ITV subvencionen la televisió en llengua gal·lesa. El programa més popular de S4C és la telesèrie «Pobol y Cwm», amb audiències habituals de 100.000 espectadors.

A Escòcia, les emissions en llengua gaèlica s'han incrementat recentment amb la creació del Comataidh Telebhisein Ghàidhlig (CTG) (Comitè de la Televisió Gaèlica), institució finançada pel Govern central, que té per missió encarregar la producció de programes en gaèlic. Els programes són realitzats des del gener del 1993 per productors independents, i per la BBC Scotland, Scottish TV i Grampian TV, i s'emeten a través de BBC Scotland i d'aquestes companyies de Channel 3 escoceses (Border TV no emet cap programa en gaèlic). Abans de la instauració de la CTG hom emetia al voltant de cent hores anuals de programes en gaèlic a través dels tres canals esmentats. La CTG pretén triplicar aquesta xifra.

A la primavera de 1993 hi havia 58 operadors de cable a Gran Bretanya, amb un nombre total de mig milió de llars connectades. De les 58 llicències, sis operaven a Escòcia (Aberdeen, Dundee, Edimburg, Glasgow, Motherwell i Glenrothes in Fife) i una al País de Gal·les (Swansea). La resta funciona a Anglaterra, amb 19 llicències operant només dins del Gran Londres. Els aspirants a obtenir les llicències han de preveure una certa programació local. No obstant això, quan han sorgit problemes financers, els programes locals han estat els primers de resultar-ne afectats.

Nota biogràfica

Carmelo Garitaonandía Garnacho, professor de Periodisme a la Universitat del País Basc, té una àmplia i polivalent experiència en recerca i ensenyament en l'àmbit de la comunicació de masses. Fou membre fundador del Consell d'Administració d'Euskal Irrati Telebista. Ha dut

a terme recerques per a la UNESCO sobre l'estructura de la programació televisiva a Europa, i en els darrers anys s'ha especialitzat en el tema de la televisió regional. Actualment és codirector de la recerca Televisió i Regions a la Comunitat Europea (juntament amb Miquel de Moragas) (DGICYT, Govern espanyol). Durant el curs 1992-1993 fou professor visitant a la School of Communication & Theatre de Filadèlfia, on va desenvolupar una recerca sobre la televisió per cable als Estats Units. Algunes de les seves publicacions més recents són: *La radio en España*; *Las empresas informativas en la Europa sin Fronteras* (1992, amb altres) i *Imágenes recíprocas en los medios de comunicación social. Francia-España. Aquitania-País Vasco* (1993, amb altres).

Bernat López és becari d'investigació al Departament de Periodisme de la Universitat Autònoma de Barcelona, i prepara la seva tesi doctoral sobre «Les regions, nacionalitats i petits països davant del repte de l'espai àudio-visual europeu». Ha estudiat la política àudio-visual de la Unió Europea des del punt de vista de les llengües i cultures minoritàries. És autor de «Televisión regional en la Europa de las identidades», dins de *Chasqui* 47, 1993 i de «Minority cultures and Audiovisual policy of the EC», dins de *Mercator Media Forum* (Aberystwyth, en premsa).
